כיתה א' | הלכה ומועדים · חמ"ד | נושא 2 מתוך 17 | תשרי | 45 דק'

צום גדליה: הסיפור של המושל שאהב שלום

צום גדליה לכיתה א': הסיפור של גדליה בן אחיקם בעדינות, למה צמים ביום שאחרי ראש השנה, ומה אנחנו לומדים על אחדות ושלום.

📚 בהתאם לתוכנית הלימודים

לפי תוכנית הלימודים בדינים של משרד החינוך לחמ"ד, **כיתה א'**, הנושא "צום גדליה": הסיפור

נושא בתוכנית	איפה זה בערכה
הסיפור	סיפור קריאה, הסבר 1-3, הלכות 1-2, פעילות שרשרת השלום, שקופיות 2-4

המקור: תוכנית הלימודים: הלכה כיתות א-ב, מרחב פדגוגי, משרד החינוך. בכיתות א-ב לומדים מחוברות ודפי עבודה של המורה, ולכן הערכה בנויה סביב דפים מוכנים להדפסה.

🧰 הערכה הקבועה של הנושא

1. מערך שיעור מלא למורה (בעמוד הזה)
2. מצגת קצרה לכיתה, מנוקדת
3. דף עבודה לתלמיד: ניקוד מלא ואותיות גדולות
4. תפזורת עם מחוון
5. בוחן 10 שאלות (100 נקודות) עם מחוון

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יספרו בקווים כלליים את סיפורו של גדליה בן אחיקם.
- התלמידים ידעו שצום גדליה חל בשלושה בתשרי, אחרי ראש השנה.
- התלמידים יבינו שילדים קטנים אינם צמים, והמבוגרים צמים מהבוקר עד הערב.
- התלמידים יקשרו את הסיפור לערך של שלום ואחדות בין אנשים.

❓ השאלה הגדולה

לָמָּה עָצוּב לָנוּ עַל דָּבָר שֶׁקָּרָה לִפְנֵי הַרְבֵּה שָׁנִים?

ילדים שואלים בצדק למה מתאבלים היום על משהו רחוק. התשובה שלנו: אנחנו משפחה אחת עם עם ישראל בכל הדורות, וכשזוכרים יחד לומדים איך לשמור על שלום היום.

🧪 פתיחה

מביאים לכיתה שרשרת נייר ארוכה של טבעות מחוברות. שואלים: מה קורה אם קורעים טבעת אחת? מנתקים טבעת אחת ומראים שהשרשרת נפרדת לשניים. אומרים: היום נשמע סיפור על זמן שבו עם ישראל היה כמו שרשרת שנקרעה.

📖 הסבר למורה

אחרי חורבן בית המקדש הראשון, מלך בבל הגלה את רוב היהודים מארץ ישראל. מעט יהודים נשארו בארץ, בעיקר אנשים פשוטים שעבדו בשדות ובכרמים. מלך בבל מינה עליהם יהודי צדיק בשם גדליה בן אחיקם להיות המושל שלהם.

גדליה עודד את היהודים להישאר בארץ, לעבוד את האדמה ולחיות בשלום. אנשים שברחו חזרו אליו, והייתה תקווה שהיישוב היהודי בארץ ימשיך. אבל היו אנשים שלא רצו בשלום. אחד מהם, ישמעאל בן נתניה, הרג את גדליה. גדליה הוזהר מראש, אבל לא האמין שיהודי יפגע ביהודי. לילדים מספיק לומר: אנשים רעים פגעו בגדליה והוא מת.

אחרי מותו של גדליה, היהודים שנשארו פחדו ממלך בבל וירדו למצרים. כך כמעט לא נשארו יהודים בארץ ישראל. לכן חכמים קבעו יום צום לזכר גדליה. הצום מוזכר אצל הנביא זכריה בשם צום השביעי, כי תשרי הוא החודש השביעי.

הצום חל בשלושה בתשרי, למחרת ראש השנה. כשהוא חל בשבת, דוחים אותו ליום ראשון. צמים מעלות השחר עד צאת הכוכבים, ומותר לאכול בלילה שלפני. ילדים קטנים אינם צמים, ומי שחולה, מעוברת או מניקה שואלים רב.

חכמים אמרו שמיתתם של צדיקים קשה כמו שריפת בית המקדש. הצום בא בתוך עשרת ימי תשובה, ולכן הוא גם זמן לחשוב איך אנחנו שומרים על אחדות ומדברים בכבוד זה עם זה. הנביא זכריה הבטיח שהצומות יהפכו יום אחד לימי שמחה.

⚖️ מה לומדים בכיתה א': ההלכות

1. **מתי צמים:** צום גדליה חל בשלושה בתשרי, יום אחרי ראש השנה. כשהוא חל בשבת, צמים ביום ראשון. (שולחן ערוך, אורח חיים, הלכות תענית)
2. **מהבוקר עד הערב:** המבוגרים לא אוכלים ולא שותים מעלות השחר עד צאת הכוכבים. בלילה שלפני מותר לאכול. (שולחן ערוך, אורח חיים, הלכות תענית)
3. **ילדים לא צמים:** ילדים קטנים אוכלים ושותים כרגיל. חולים שואלים רב. (משנה ברורה, הלכות תענית)
4. **למה צמים:** צמים לזכר גדליה בן אחיקם, הצדיק שנהרג, וכל היהודים שנשארו בארץ נאלצו לעזוב אחריו. (תלמוד בבלי ראש השנה יח, ב)
5. **תפילות היום:** בבית הכנסת אומרים סליחות ומוסיפים תפילה מיוחדת לתענית. קוראים בתורה פרשה של בקשת רחמים. (שולחן ערוך, אורח חיים, הלכות תענית)

כל קהילה נוהגת לפי מנהגה ולפי פסיקת רבה.

📜 פסוקים לשיעור

צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי

(זכריה ח, יט; נבדק מול מכון ממרא)

מראים שהנביא מזכיר את צום השביעי, שהוא צום גדליה, ומבטיח שיהפוך לשמחה.

וְהָאֱמֶת וְהַשָּׁלוֹם אֱהָבוּ

(זכריה ח, יט; נבדק מול מכון ממרא)

סוף הפסוק: מה ה' מבקש מאיתנו. מתאים לסיכום על שלום.

📚 סיפור לקריאה בקול

לִפְנֵי הַרְבֵּה שָׁנִים בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נֶחֱרַב.

רוֹב הַיְּהוּדִים נִלְקְחוּ לְאֶרֶץ רְחוֹקָה.

רַק מְעַט יְהוּדִים נִשְׁאֲרוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

הָיָה בֵּינֵיהֶם אִישׁ טוֹב בְּשֵׁם גְּדַלְיָה.

גְּדַלְיָה אָמַר לָהֶם: תַּעַבְדוּ בַּשָּׂדוֹת וּבַכְּרָמִים.

בּוֹאוּ נִחְיֶה פֹּה יַחַד בְּשָׁלוֹם.

אֲבָל אֲנָשִׁים רָעִים לֹא רָצוּ שָׁלוֹם.

הֵם פָּגְעוּ בִּגְדַלְיָה, וְהוּא מֵת.

הַיְּהוּדִים פָּחֲדוּ מְאוֹד וְעָזְבוּ אֶת הָאָרֶץ.

לָכֵן בַּיּוֹם הַזֶּה הַמְּבוּגָּרִים צָמִים וְזוֹכְרִים.

שאלות על הסיפור:

1. מה גדליה ביקש מהיהודים שנשארו בארץ?
2. מה קרה ליהודים אחרי שגדליה מת?
3. מה אנחנו יכולים לעשות כדי שיהיה שלום בכיתה שלנו?

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

1. פתיחה: שרשרת הנייר שנקרעת, שיחה קצרה (4 דקות)
2. סיפור: קריאה בעדינות ושלוש שאלות (8 דקות)
3. הסבר: מתי הצום, מי צם ומי לא, ופסוק זכריה, עם שקופיות 1-5 (8 דקות)
4. פעילות: שרשרת השלום של הכיתה (10 דקות)
5. דף עבודה: ארבע המשימות (10 דקות)
6. סיכום: מחברים את שרשרת הכיתה ואומרים יחד והאמת והשלום אהבו (5 דקות)

🎲 פעילות: שרשרת השלום של הכיתה

מה מכינים: רצועות נייר צבעוני (בערך 3 על 20 סנטימטר), דבק או שדכן, טושים.

1. כל ילד מקבל רצועת נייר צבעונית.
2. על הרצועה הוא כותב או מצייר מעשה אחד של שלום, למשל: לחלוק משחק.
3. בזוגות, הילדים מספרים זה לזה מה כתבו.
4. מחברים את כל הרצועות לטבעות של שרשרת אחת.
5. תולים את השרשרת בכיתה לכל עשרת ימי תשובה.

משחק תנועה / שיר: משחק יד ביד: הילדים עומדים במעגל ומחזיקים ידיים. המורה אומרת מעשה טוב, וכל מי שעשה אותו השבוע לוחץ קלות את יד השכן. הלחיצה עוברת סביב כל המעגל.

🤝 התאמה לכל התלמידים

תמיכה: מספרים את הסיפור בעזרת ארבע תמונות פשוטות על הלוח, וילדים שעוד לא קוראים מסדרים אותן לפי הסדר. במשימות מקריאים בקול.

אתגר: קוראים טובים יקראו את הפסוק והאמת והשלום אהבו, ויכתבו משפט אחד: איך אני שומר על שלום.

🏠 מכתב קצר להורים

הורים יקרים, למדנו על צום גדליה. שמענו בעדינות את סיפורו של גדליה בן אחיקם, שרצה שהיהודים יחיו בארץ בשלום, ולמדנו שילדים קטנים לא צמים. בבית, אפשר לשאול את הילד מה כתב על שרשרת השלום ולעשות יחד מעשה שלום אחד במשפחה.

💡 הערות למורה

- לספר בלי פרטים של אלימות. מספיק: אנשים רעים פגעו בגדליה. אם ילד שואל איך, עונים בקצרה וחוזרים לרעיון השלום.
- להדגיש שוב ושוב: ילדים קטנים אוכלים ושותים כרגיל. אין לעודד ילדים בכיתה א' לנסות לצום.
- יש ילדים שבביתם מישהו חולה או במצב רגיש. לשמור על טון רגוע ולא להרחיב על מוות.
- השיעור מתאים ליום שלפני הצום או לתחילת עשרת ימי תשובה; אפשר לחבר לשיעור ראש השנה.

📝 בדף העבודה

4 משימות קצרות עם ניקוד מלא ואותיות גדולות, ומחוון בעמוד השני. אפשר לצרף את התפזורת כמשימת המשך.

לדף העבודה ←

מקורות

- תוכנית הלימודים: הלכה כיתות א-ב (משרד החינוך, מרחב פדגוגי)
- זכריה ח, יט (מכון ממרא)
- זכריה ח, יט (מכון ממרא)

החומר נכתב במקור לאתר. הניקוד נעשה בעזרת מנקד ממוחשב (דיקטה) ונבדק במדגם. נוצר בבינה מלאכותית.

מחוון: צום גדליה

1. יוֹם אַחֲרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה

2. ✓ גְּדַלְיָה רָצָה שֶׁהַיְּהוּדִים יִחְיוּ בְּשָׁלוֹם. · ✗ יְלָדִים קְטַנִּים צָמִים בְּצוֹם גְּדַלְיָה. · ✓ אַחֲרֵי מוֹת גְּדַלְיָה הַיְּהוּדִים עָזְבוּ אֶת הָאָרֶץ.

3. 1. בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נֶחֱרַב · 2. גְּדַלְיָה נִהְיָה מוֹשֵׁל הַיְּהוּדִים · 3. אֲנָשִׁים רָעִים פָּגְעוּ בִּגְדַלְיָה · 4. הַיְּהוּדִים עָזְבוּ אֶת הָאָרֶץ

4. ציור אישי. לבדוק שהציור מתאים לנושא, ולעודד לכתוב מילה אחת.